

Εναντιοδρομία

ΚΑΙ ΟΤΑΝ ΦΕΥΓΕΙΣ ΚΑΙ ΟΤΑΝ ΓΥΡΙΖΕΙΣ, Ο ΙΔΙΟΣ ΔΡΟΜΟΣ ΕΙΝΑΙ. Μόνο που εσύ και είσαι και δεν είσαι ο ίδιος. Ειδικά αν εκείνο που σ' έκανε να φύγεις ήταν το όραμα μιας νέας ζωής. Και αυτό που σε κάνει να επιστρέφεις, ένας καρκίνος.

Ο ίδιος δρόμος είναι. Μόνο που τώρα αισθάνεσαι τη διαδρομή αλλιώς σημαδεμένη. Εκεί, για παράδειγμα, που καθόσουν σ' ένα καφενείο κάτω από πλατάνια και το μυαλό σου άδειαζε χαζεύοντας, τώρα σε μπουκώνει η σκέψη «Πόσες φορές ακόμη, άραγε;», ενώ το πόδι σου κουνιέται νευρικά. Νιώθεις το οδόστρωμα κατελιημμένο άτακτα από στρώσεις πλάσματα ενάντια: Αναμνήσεις και σκέψεις, θολώματα, διαυγάσεις, πλάσματα της φαντασίας, περιπλοκές του σώματος. Ευχές προσδοκίες που δεν ευοδώθηκαν. Πλήγματα που δεν είχες φανταστεί ότι θα πετύχαιναν εσένα. Τόποι χρωματισμένοι από συμβάντα που προτιμάς να μην είχαν υπάρξει. Κόχες του καιρού όπου περίμενες περίμενες και τίποτα. Λόγια που

έχουν ειπωθεί ενώ δεν έπρεπε· ή άλλα που δεν έχουν ειπωθεί κι ας έκαιγε γι' αυτά η λαχτάρα. Και πάνω απ' όλα, μοιραίο περιβλήμα, η παράξενη συμπίκνωση του χρόνου που προκαλεί το φάσμα μιας κρίσιμης νοσηλείας: η αίσθηση ότι, σε μια μόνο στιγμή, μπορεί να παιχτούν όλα. Όλα. Κι εσύ να πρέπει να διασχίζεις τέτοιες φραγές προκειμένου να φτάσεις πού; Στο χειρουργείο.

Αν αφαιρέσουμε αυτά, ο δρόμος που ταξίδευε το πρωινό εκείνο, μια Δευτέρα, ο Θάνος Μαυρής, ήταν ο ίδιος που είχε πάρει εννιά χρόνια κι εννιά μέρες πριν, έτσι το υπολόγισε. Μόνο που τότε άφηγε πίσω του κάθε λεπτό μακρύτερα την πρωτεύουσα. Κι έφερνε πιο κοντά του την πόλη όπου θα ξανάρχιζε τη ζωή του – τη Συρομένη.

Συρομένη. Διάβασε κι έμαθε: Απολίθωμα αρχαίας δόξας. Ήταν κάποτε ναύσταθμος και εμπορείο, με ξακουστά ναυπηγεία. Τα πλοία χτίζονταν σ' έναν μακρόστενο ορμίσκο με πολύ ρηχή είσοδο, σα λιμνοθάλασσα, ασφαλέστατο απέναντι σε καιρούς και εχθρούς. Κάθε σκαρί έτοιμο μεταφερόταν στον διπλανό κύριο λιμένα διά ξηράς, με δίολκο. Δηλαδή, μ' ένα σύστημα από σανιδώματα, κυλίνδρους και τροχαλίες, που σχημάτιζαν έναν ξύλινο δρόμο ανάμεσα στη μήτρα και τον κόσμο, σα να λέμε. Το σκάφος, η ναυς, περνούσε τον δίολκο «συρομένη». Έτσι γεννήθηκε τ' όνομα. Η ακμή αυτή κράτησε μέχρι τον δεύτερο αιώνα μετά Χριστόν. Ακολούθησαν χίλια πεντακόσια χρόνια παρακμής. Μία νέα άνθηση, επί Ενετοκρατίας, έδωσε στην πόλη την τωρινή μορφολογία της, τουλάχιστον στο λιμάνι και τα πέριξ – κάτι ανάμεσα Χανιά και Κέρκυρα. Ξανά αφάνεια. Μέχρι που ο τουρισμός

μετέτρεφε τα ίχνη της ακμής και παρακμής σε πόλο έλξης. Εκεί θα γεννιόταν λοιπόν, μεταξύ ονομάτων, κυμάτων της θάλασσας και της ιστορίας, η νέα ζωή του.

Η Ευρυδίκη, στο τιμόνι, έχει τον μισό νου της στον δρόμο και τον άλλο μισό σ' άλλες συχνότητες. Ξεκίνησαν τηρώντας το τυπικό υπόδειγμα στα ταξίδια τους: Εκείνη να οδηγεί κυρίως, εκείνος να κάθεται στο τιμόνι σπάνια, να την ξεκουράζει αν— Εκείνης της άρεσε να οδηγεί, εκείνος το βαριόταν και το δήλωνε. Και πάντα, πάντα, ταξίδι σήμαινε γι' αυτούς κουβέντα. Πολλή κουβέντα. Για σοβαρά κι ασόβαρα, ανοησίες και περίπλοκα νοήματα, θέματα κι ανθρώπους, τόπους, τρόπους. Μάλιστα, τόσο όμορφα στόλιζε η κουβέντα τους τις διαδρομές τους που, αν και στο αυτοκίνητο υπήρχαν CD, ποτέ δεν έβαλαν μουσική ν' ακούσουν. Τους αρκούσαν τα λόγια. Πίστευαν, και λίγο ναρκισσεύονταν, ότι όλα, τουλάχιστον μεταξύ τους, μπορούν να γίνουν λόγια, να ειπωθούν· ότι όλα μπορούν και πρέπει να λέγονται ανάμεσα σ' ανθρώπους με σχέσεις θετικές, αμοιβαιότητας κι εμπιστοσύνης. Απορούσαν μάλιστα που έβλεπαν να συμβαίνει αυτό τριγύρω τους τόσο σπάνια, ακόμη και ανάμεσα σ' ανθρώπους που τους ένωναν δεσμοί δοκιμασμένοι. Ήθελαν να 'ναι εκείνοι το υπόδειγμα της ειλικρίνειας μεταξύ τους και της απερίφραστης διατύπωσης όσων σκεφτόταν ο καθένας κι αισθανόταν. Κι απορούσαν όταν, αρκετά συχνά, αυτός ο αδιαβάθμητος τρόπος έκφρασης φαινόταν να φέρνει σ' αμηχανία και δύσκολη θέση ανθρώπους δικούς τους. Να

δημιουργεί εμπλοκές, αναστολές κι εντάσεις, ακόμη και να στέλνει σχέσεις στο ψυγείο, επειδή «δεν καταλάβαιναν γιατί, ο Χ, ο φίλος μας, πειράχτηκε μ' αυτό που είπαμε, αν και ήταν σωστό κι εμείς του το είπαμε για το καλό του».

Σήμερα, ωστόσο, η συζήτηση μεταξύ τους «έμοιαζε να περπατά γράφοντας οχτάρια» – έτσι περιέγραψε η Ευρυδίκη την κοινή τους αίσθηση. Σαν το περπάτημα μεθυσμένου, που συνεχώς ξεφεύγει απ' την ευθεία, μπλέκει τροχιές κατευθύνσεις, τρεκλίζει, χάνει προσανατολισμό ρυθμό του. «Οχτάρια κολλητά σ' οχτάρια, μάλιστα» διευκρίνισε η Ευρυδίκη «σαν τις χρυσές τις αλυσίδες στον λαιμό, τις παλιές, τις λεπτές, που φορούσε η μάνα μου και μου φορούσε κι εμένα μ' έναν σταυρό, μέχρι που στα δεκατρία μου αρνήθηκα πια να κουβαλάω τέτοιο... πράγμα – “τέτοιο φορτίο” μου 'ρθε να πω, Θάνο». Ήταν ακριβής περιγραφή. Ακολούθησε σιγή. «Τι λες να είναι–» «Δεν θα 'ναι τίποτα». «Ό,τι κι αν είναι, θα τακτοποιηθεί, θα δεις». «Βέβαια, στη μαγνητική–» «Στην αξονική, θέλεις να πεις». «Εντάξει, στην αξονική, ωχ!» «Εγώ πάντως αυτό δεν το πιστεύω». «Ούτε κι εγώ θα ήθελα να το πιστεύω, όμως–» (αυτή η σκέψη πέρασε, ένα φρρρρ, χωρίς να γίνει λόγος).

Σήμερα, τώρα, σ' αυτόν τον δρόμο, τόσες φορές ταξι-δεμένο, τα λόγια συναντούν τα όριά τους. Όχι μόνο τα σύνορα εκείνα που χαράζει το άφατο – ό,τι είναι αδύνατο να βρει θέση στις λέξεις, τουλάχιστον στην τωρινή τους σύναξη. Αλλά και το απλά, κοινά ανείπωτο. Εκείνο που επιλέγεις, έστω ασυναίσθητα, να μην το πεις στον άλλον·

όπως το «Ούτε κι εγώ θα ήθελα να το πιστεű, όμως–», που διέσχισε για μια στιγμή τον νου, σκέψη τακτοποιημένη μες στις λέξεις, αλλά καλύτερα που δεν ειπώθηκε, κι ας ήταν αλήθεια.

Σήμερα, τώρα, αισθάνονται ότι μεγάλωσαν. Ότι εκτοξεύτηκαν βίαια σε άλλη διάσταση, με ανήκουστη ταχύτητα, σπάζοντας κι αυτό ακόμη το φράγμα του ήχου των λέξεων. Τώρα το νιώθουν πια καλά, το βιώνουν: Μεγαλώνω σημαίνει ότι δέχομαι πως πάντοτε κάποια πράγματα, που με αφορούν ζωτικά, διαφεύγουν απ' τον νου κι από τα λόγια μου. Κι ακόμη παραπέρα: Κάποια πράγματα, που μας αφορούν ζωτικά εμένα και τον άλλον, καλύτερα να μην ειπωθούν, τουλάχιστον τώρα. Καλύτερα να μένουν μυστικά. Ζω δεν σημαίνει εξαντλώ τα όρια των πραγμάτων και των λέξεων. Σημαίνει έχω επίγνωση ότι υπάρχουν όρια στο τι μπορεί ν' αντέξει ο καθένας, στο τι μπορεί να ειπωθεί, στο τι μπορείς να μοιραστείς με κάποιον, όσο δικός σου κι όσο δυνατός και έτοιμος κι αν είναι. Μεγαλώνω σημαίνει μπορώ να ζω με κάποια μυστικά χωρίς να αποσταθεροποιούμαι. Κι όταν πεθαίνει ένας άνθρωπος, παίρνει μαζί του κάποια μυστικά που καλώς παρέμειναν μυστικά μέχρι το τέλος.

Όταν πεθαίνει ένας άνθρωπος, λοιπόν. Είχαν ζήσει θανάτους – η μητέρα του Θάνου, για παράδειγμα, γνωστοί και φίλοι. Τώρα ωστόσο δεν αισθάνθηκαν μόνο. Κατάλαβαν. Κατάλαβαν εν θερμώ – με έκπληξη, τρόμο, αρνήσεις, παραιτήση, θλίψη και άλλα αισθήματα, που τότε έχουν, πό-

τε δεν έχουν όνομα. Κατάλαβαν και εν ψυχρώ – με σκέψεις, με συλλογισμούς: Έτσι είναι. Αναδιατάσσοντας τις λέξεις, αποκαλύπτεται η ασήκωτη αλήθεια τους: Ένας άνθρωπος, πεθαίνει. Άνθρωπος σημαίνει, πλάσμα που πεθαίνει. Και το ξέρει. Και καλείται να κάνει ό,τι μπορεί καλύτερο γι' αυτό το «έτσι είναι». Αξιοποιώντας όσα θα χωρέσει μια ζωή – εμπειρίες, πράξεις, σκέψεις, φαντασίες: τα δικά του. Και όσα δεν χωρούν σε μια ζωή, κι αναγκαστικά θα φάξει να τα βρει στα θησαυροφυλάκια είτε του παρελθόντος – λόγια, παρηγορίες, πλάσματα του πολιτισμού, τελετές, ιστορίες –, είτε του μέλλοντος – μεταφυσικές, μυθοπλασίες, συλλογικές βεβαιότητες. Για χρόνια ζούμε μες στην αυταπάτη ότι αυτό που μας απασχολεί είναι το «όταν» – η άλλη όψη του «πότε». Ότι τάχα μου έχουμε δεχτεί το ρήμα, το «θνήσκειν», τον ογκόλιθο «έτσι είναι». Το 'χουμε δεχτεί... Αν ήταν έτσι... Αυτή η μισοδιανοητική αποδοχή δεν είναι παρά ένα μείγμα από αρνήσεις κι εκλογικεύσεις, δυσανάλογες κατασκευές του νου, που τάχα τα 'χουν φέρει όλα σε σειρά. Μέχρι που έρχεται να μας συναντήσει η αληθινή «μέρα οργής η μέρα εκείνη» – *dies irae dies illa*, τρομακτική λιτανεία που μάχεται να μετατρέψει σε παρηγόρια τρόμους ανείκαστους, αδιανόητους. Που ζούμε για πρώτη φορά, σπλαχνικά, το ξερίζωμα της καρδιάς μας καθώς καλούμαστε ν' αποχαιρετήσουμε για πάντα κάποιον που αγαπήσαμε – ίσως και τον εαυτό μας τον ίδιο. Ή να χαιρετήσουμε, ν' αναγνωρίσουμε, να δεχτούμε και να συμφιλιωθούμε με την απειλή του θανάτου, ίσως και με τη βεβαιότητα ενός θανάτου, που είναι είτε καθρέφτισμα,

είτε περιγραφή του δικού μας θανάτου. Τότε το «πότε» γίνεται μονομιάς ασήμαντο μπρος στον οδοστρωτήρα του «έτσι είναι, κι ας μην ξέρεις πότε». Μπρος στην κατάψυχη σκιά του «έτσι είναι», το «πότε» είναι μόνο παρεπόμενο.

Σ' αυτή τη συνάντηση, τίποτα δεν θα μέινει ανέγγιχτο. Πάθη, αναμνήσεις, κέρδη-ζημιές, χρέη, δωρεές, αισθήματα και φοβερές ματιές, ένα ρολόι πέφτει στα νερά γιατί σου κόπηκε το λουράκι του έτσι όπως πάλευες να την αγκαλιάσεις στα πλευρά της βάρκας, το πώς νομίζεις ότι σε βλέπει ο κόσμος («Θα πεθάνει! Έτσι είναι: Κι αυτή θα πεθάνει»), ο τρόπος που μισείς ή αγαπάς, το φαγητό στο πιάτο και το λεωφορείο που δεν λέει να φανεί κι έχεις αργήσει... Όλα πασπαλισμένα πια, ταιριαστά ή αταίριαστα, με τη μοιραία σκόνη «έτσι είναι» – χρυσόσκονη, αστερόσκονη, καρβουνόσκονη, σκόνη σε σπίτι που γυρνάς μετά καιρό, σκόνη ερήμου, σκόνη απ' τα χώματα των παιδικών σου δρόμων, σκόνη από τα φτερά της πεταλούδας που 'πιασες κι απέμεινε στα δάχτυλά σου... Σκόνη «έτσι είναι» σ' όλα αυτά – και στις σκέψεις σου, τα αισθήματα, τα λόγια σου. Κάνοντάς τα κι αυτά φορές να τρέμουν, να κλυδωνίζονται, να παραπατάνε, να μην μπορούν να σταθούν, να μην μπορούν να προχωρήσουν, να ψάχνουν άλλες ισοροπίες δύσκολες, στην ανάγκη θυσιάζοντας κομμάτια τους. Έτσι ακριβώς όπως συμβαίνει τώρα, σήμερα, σ' αυτή τη διαδρομή που τη διατρέχουν κάτω από το φάσμα του πιο δικού τους «έτσι είναι». Και γι' αυτό τα λόγια τους κουτσαίνουν, οι φράσεις κάμπτονται βυθίζονται δεν βγαίνουν, οι κουβέντες τους κρέμο-

νται, οι σκέψεις αγωνίζονται να πιαστούν σε είδωλα σε νοερούς καθρέφτες.